

Voortoets Spuimonding West

Toetsing van de voorgenomen inrichtingsplannen langs het Haringvliet aan de Natuurbeschermingswet

Definitief

Deltanatuur
Projectsecretariaat
Postbus 800
3000 AV ROTTERDAM

Grontmij Nederland bv
Waddinxveen, 30 juni 2008

Verantwoording

Titel : Voortoets Spuimonding West

Subtitel : Toetsing van de voorgenomen inrichtingsplannen langs het Haringvliet aan de Natuurbeschermingswet

Projectnummer : 247106

Referentienummer : 99086241 - Haan/MB

Revisie :

Datum : 30 juni 2008

Auteur(s) : dr. A.M. Mouissie

E-mail adres : maarten.mouissie@grontmij.nl; wiebe.dehaan@grontmij.nl

Gecontroleerd door : ir. J.C. Jaspers

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : ir. W. de Haan

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Coenecoop 55
2741 PH Waddinxveen
Postbus 190
2740 AD Waddinxveen
T +31 182 62 55 00
F +31 182 62 55 10
midwest@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding en doel	4
1.2	Projectgebied	4
2	Toetsingskader	6
2.1	Natuurbeschermingswet	6
2.2	Natura2000 gebied Haringvliet	6
2.3	Vogelrichtlijn.....	7
2.4	Habitatrichtlijn	8
2.5	Beschermde natuurmonumenten	9
2.6	Toetsingscriteria.....	9
3	Kwalificerende soorten en habitattypen.....	11
3.1	Inleiding.....	11
3.2	Werkwijze.....	11
3.3	Habitattypen.....	12
3.4	Vissoorten van de Habitatrichtlijn	12
3.5	Noordse woelmuis	12
3.6	Niet-broedvogels.....	13
3.7	Broedvogels	17
4	Effecten	19
4.1	De ingreep.....	19
4.2	Effecten algemeen	22
4.3	Effecten op kwalificerend habitat	22
4.4	Effecten op habitatrichtlijnsoorten.....	22
4.5	Effecten niet-broedvogels	22
4.6	Effecten broedvogels	23
4.7	Instandhoudingsdoelen en significantie.....	23
5	Cumulatieve effecten	27
5.1	Inleiding.....	27
5.2	Spuimonding Oost	27
5.3	Cumulatie effecten Spuimonding Oost en Spuimonding West.....	28
6	Conclusies en aanbevelingen.....	29
6.1	Kwalificerende soorten en habitattypen.....	29
6.2	Effecten, significantie en instandhoudingdoelstellingen	29
6.3	Verdere procedures	29
6.4	Aanvullend onderzoek	29
7	Referenties.....	31

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

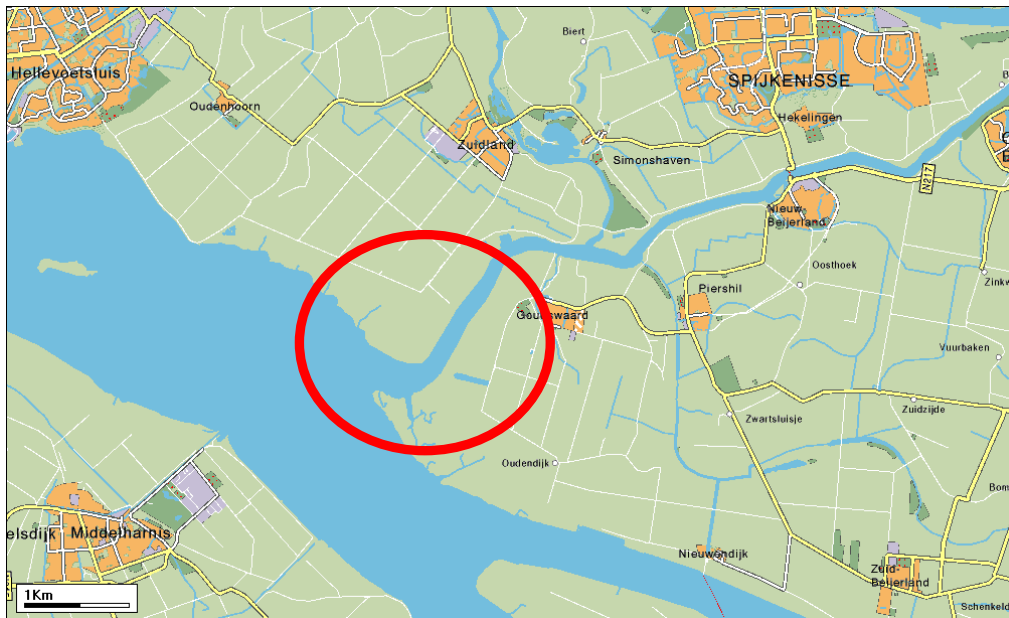
Veel gebieden in het zuidwestelijk deel van Nederland zijn in het verleden afgesloten van de zee. De getijbeweging verloor daarbij zijn invloed. De laatste jaren is er een sterke tendens om de getijbeweging weer terug te brengen. Deltanatuur is voornemens een gebied aan de westzijde van de Spuimonding in te richten als zoet intergetijdengebied. Het plangebied valt binnen de speciale beschermingszone van Natura2000 gebied Haringvliet.

Inmiddels is het inrichtingsplan ontwikkeld (Grontmij 2007) en is Deltanatuur bezig met grondverwerving en verdere procedures in het kader van de wet en regelgeving, waaronder de Natuurbeschermingswet. In dit kader is Grontmij gevraagd een voortoets te schrijven voor het inrichtingsplan Spuimonding West.

Het doel van de voortoets is vast te stellen of significante effecten op de instandhoudingdoelstellingen van het Natura2000 gebied Haringvliet zijn uit te sluiten. Indien dit zo is kan een vergunning worden aangevraagd met een verstorings- of verslechteringsstoets. Indien significante effecten niet zijn uit te sluiten moet een passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet worden uitgevoerd. Daarmee wordt het plan tevens MER plichtig.

1.2 Projectgebied

Het Spuimondgebied ligt in het centrale deel van het Haringvliet op de overgang van het rivierengebied naar de Noordzee. Het Spui is een riviertak die de Oude Maas verbindt met het Haringvliet. De rivier vormt de grens tussen de voormalige eilanden Hoeksche Waard en Voorne Putten.

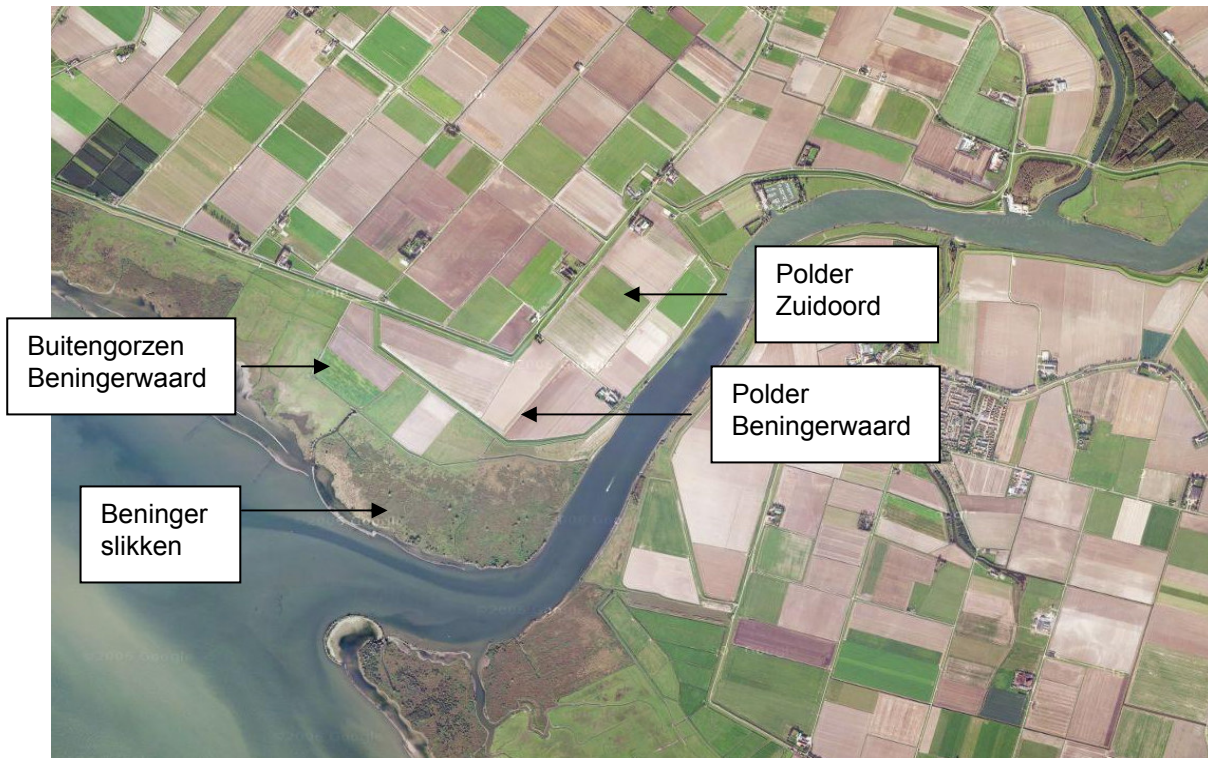

Figuur 1.1: Ligging Spuimonding t.o.v. het Haringvliet en het Spui

Het plangebied Spuimonding West bestaat uit de polders Zuidoord (ca 65 ha), Beningerwaard (ca 70 ha) en Buitengorzen Beningerwaard (ca 50ha). Het gebied is volledig in gebruik voor de

akkerbouw. De toekomstige intergetijdennatuur in deze polders moet aansluiten op de die van de Beninger slikken ten zuiden en westen van het plangebied (Figuur 1.2).

De buitendijkse gebieden aan de west- en oostzijde van de Spuimonding zijn grotendeels in gebruik als landbouwgebied.

Figuur 1.2 Luchtfoto van het plangebied met daarop aangeven de verschillende delen van het gebied

2 Toetsingskader

2.1 Natuurbeschermingswet

Vanwege de beschermde status van de Haringvliet moeten ingrepen worden getoetst aan de Natuurbeschermingswet 1998. Het wettelijke toetsingskader van de gebiedsbescherming is verankerd in de Natuurbeschermingswet 1998, die op 1 oktober 2005 in werking is getreden. De individuele soortenbescherming van de Vogel en Habitatrichtlijn (exclusief kwalificerende soorten) is geïmplementeerd in de Flora- en faunawet, die in 2002 in werking is getreden.

De Natuurbeschermingswet biedt de juridische basis voor de aanwijzing en de vergunningverlening met betrekking tot te beschermen natuurgebieden. Hierbij worden drie typen gebieden onderscheiden:

- Natura 2000 gebieden. Dit zijn de gebieden die zijn aangewezen als Speciale Beschermingszone (SBZ) in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.
- Beschermde natuurmonumenten. Dit zijn de gebieden die onder de oude Natuurbeschermingswet waren aangewezen als Staatsnatuurmonument of Beschermde natuurmonument.
- Gebieden die de minister van LNV aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichting zoals wetlands.

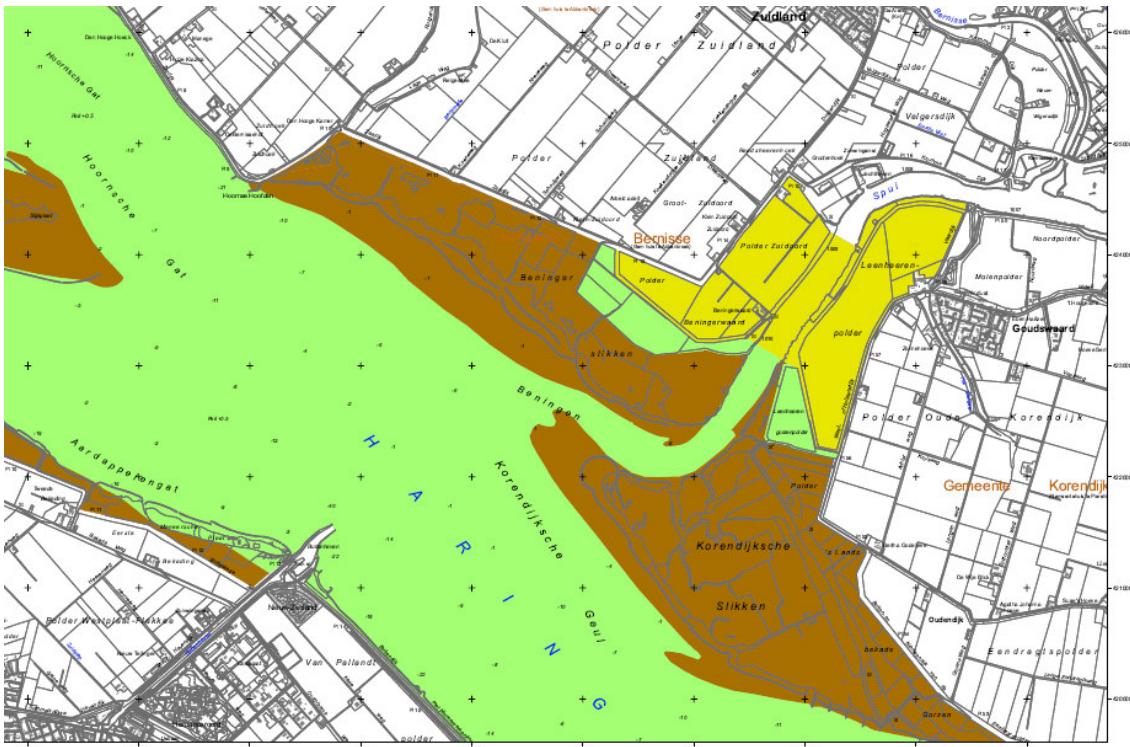
Het toetsingskader van de Natuurbeschermingswet 1998 kent de volgende procedurevarianten:

1. Er is zeker geen kans op effecten: geen vergunningplicht.
2. Er is een kans op effecten, maar zeker niet significant: vergunningaanvraag via een verslechteringstoets.
3. Er is een kans op significante effecten: vergunningaanvraag via passende beoordeling (alternatieventoets + dwingende redenen van openbaar belang).

In onderhavige voortoets wordt beoordeeld welke procedurevariant van toepassing is. Het is met name van belang om vast te stellen of significante effecten al dan niet zijn uit te sluiten.

2.2 Natura2000 gebied Haringvliet

In het Haringvliet kunnen habitats en soorten beschermd zijn krachtens de Vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn of de Natuurbeschermingswet. In het kader van onderhavige voortoets zal hier verder geen onderscheid in worden gemaakt. Alle in deze paragraaf aangegeven kwalificerende habitats en soorten worden meegewogen. Het gehele plangebied valt binnen de speciale beschermingszone (figuur 2.1).

Figuur 2.1 Begrenzing van het Natura2000 gebied Haringvliet ter hoogte van het plangebied. Geel is alleen Habitatrichtlijngebied, groen is Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, bruin is Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn en Beschermd Natuurmonument (Bron: LNV).

2.3 Vogelrichtlijn

De lijst met vogelsoorten waarop zal worden getoetst is gebaseerd op het aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijn (LNV 2000). Dit zijn de soorten die kwalificerend zijn op grond van het 1% criterium (1% van de biogeografische populatie maakt gebruik van het gebied) of het gebied behoort tot de vijf beste gebieden voor deze soort in Nederland.

Tabel 2.1 Instandhoudingsdoelstelling vogelrichtlijnsoorten van het Haringvliet.

	Instandhoudingsdoelstelling	Staat van instandhouding
<i>Niet-Broedvogels</i>		
Grauwe gans	leefgebied voor 6.600 vogels	+
Brandgans	leefgebied voor 14.800 vogels	+
Dwerggans	leefgebied voor 20 vogels	+
Lepelaar	160 vogels	+
Krakeend	leefgebied voor 860 vogels	+
Smient	leefgebied voor 8.900 vogels	+
Fuut	160 vogels	-
Aalscholver	240 vogels	+
Kleine zwaan	behoud omvang leefgebied	-
Kolgans	leefgebied voor 400 vogels	+
Bergeend	leefgebied voor 820 vogels	+
Wintertaling	leefgebied voor 770 vogels	-
Wilde eend	leefgebied voor 6100 vogels	-
Pijlstaart	leefgebied voor 30 vogels	-
Slobeend	leefgebied voor 90 vogels	+
Kuifeend	leefgebied voor 3600 vogels	-
Topper	leefgebied voor 120 vogels	--
Visarend	leefgebied voor 3 vogels	+
Slechtvalk	leefgebied voor 8 vogels	+
Meerkoet	leefgebied voor 2300 vogels	-

	Instandhoudingdoelstelling	Staat van instandhouding
Kluut	leefgebied voor 160 vogels	-
Goudplevier	leefgebied voor 1600 vogels	--
Kievit	leefgebied voor 3700 vogels	-
Grutto	leefgebied voor 290 vogels	--
Wulp	leefgebied voor 210 vogels	+
<i>Broedvogels</i>		
Blauwborst	300 paren in Deltagebied	+
Rietzanger	420 paren in Haringvliet	-
Kluut	broedgebied voor 2000 paren	-
Strandplevier	broedgebied voor 220 paren in Deltagebied	--
Bontbekplevier	broedgebied voor 100 paren in Deltagebied	--
Dwergstern	broedgebied voor 300 paren in Deltagebied	--
Grote stern	broedgebied voor 4000 paren in Deltagebied	--
Bruine kiekendief	broedgebied voor 20 paren in Haringvliet	+
Zwartkopmeeuw	broedgebied voor 400 paren in Deltagebied	+

Het aanwijzingsbesluit SBZ-vogelrichtlijngebied Haringvliet kent ook andere relevante soorten die mede de begrenzing van het gebied hebben bepaald. De formele noodzaak tot het meenemen van deze soorten in de toetsing is onduidelijk. Eenduidige jurisprudentie ontbreekt in dit kader. Deze onduidelijkheid zal pas worden weggenomen wanneer de instandhoudingdoelstellingen door de Minister van LNV zijn vastgelegd in nieuwe aanwijzingsbesluiten. In het werkdocument voorbereiding ontwerp aanwijzingsbesluit Haringvliet (LNV 2006) zijn ook overige relevante soorten opgenomen die niet kwalificerend zijn op grond van voornoemde criteria. In de voorliggende toets zijn effecten op kwalificerende vogelsoorten getoetst aan de Natuurbeschermingswet en overige soorten aan de Flora- en faunawet.

2.4 Habitatrictlijn

Het Haringvliet is bij de EU aangemeld als SBZ in de zin van de Habitatrictlijn (LNV 2004). De instandhoudingsdoelstellingen zijn echter nog niet vastgesteld en de lijst met kwalificerende habitattypen en soorten is nog niet definitief. Na de aanmelding van het gebied zijn nog twee habitattypen aan de lijst toegevoegd. De beschermde status van deze habitattypen is daarom niet geheel duidelijk. Uit voorzorg zijn alle habitattypen en habitatrictlijnsoorten meegenomen die zijn vermeld onder instandhoudingsdoelstellingen in het werkdocument ontwerp aanwijzingsbesluit Haringvliet (LNV 2006). De begrenzing van het habitatrictlijngebied Haringvliet komt ter hoogte van het plangebied overeen met de begrenzing van de beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn.

De kwalificerende habitattypen en soorten van de aangemelde SBZ Habitatrictlijn Haringvliet zijn weergegeven in tabel 2.1.

Tabel 2.1 Instandhoudingsdoelstellingen Habitatrictlijngebied 'Haringvliet' (LNV 2006).

Habitattypen	Instandhoudingsdoelstelling
H3270 Rivieren met slikoevers	uitbreiding oppervlak en behoud kwaliteit
H 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten	uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit
H1330 Atlantische schorren	uitbreiding oppervlak en behoud kwaliteit
H91E0 Bossen op alluviale grond	uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit
<i>Habitatrictlijnsoorten</i>	
H1095 Zeeprrik	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied
H1099 Rivierprrik	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied
H1102 Elft	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied
H1103 Flnt	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied
H1106 Zalm	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied
H1134 Bittervoorn	behoud omvang en kwaliteit leefgebied
H1163 Rivierdonderpad	behoud omvang en kwaliteit leefgebied
H1340 Noordse woelmuis	behoud omvang en kwaliteit leefgebied

2.5 Beschermde natuurmonumenten

In het oostelijk deel van het Haringvliet bevinden zich meerdere buitendijkse natuurgebieden die zijn aangewezen als beschermd natuurmonument of als staatsnatuurmonument (CRM 1971a, CRM 1971b, CRM 1978). Het betreft de gebieden oeverzones met slikken en gorzen en het gebied rond de Ventjagersplaat onder meer 'Grasgorzen tussen Stad aan 't Haringvliet en Den Bommel', Blanke Slikken en 'Gorzen Den Bommel – Hellegatsdam' en (figuur 2.1). Omdat het Haringvliet nog niet is aangewezen als habitatrictlijngebied is de bescherming van deze oude Nb-wet gebieden nog steeds van kracht. In de aanwijzingsbesluiten staan ontgrondingen, egaliseren en ontginnen op de niet limitatieve lijst van schadelijke handelingen waarvoor het raadzaam is een vergunning aan te vragen. Binnen de beschermde natuurmonumenten komen dezelfde habitattypen voor als waarvoor het gebied is aangemeld als habitatrictlijngebied.

2.6 Toetsingscriteria

De toetsingscriteria zijn conform de Natuurbeschermingswet 1998 de effecten op de kwalificerende soorten en habitats en de significantie van deze effecten in het kader van de gunstige staat van instandhouding hiervan, al dan niet in combinatie met andere plannen en projecten. Het gegeven toetsingscriteria worden onderstaand nader toegelicht.

Gunstige staat van instandhouding

In kader 1 is weergegeven wat wordt verstaan onder gunstige staat van instandhouding conform de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (LNV, 2005).

De 'staat van instandhouding' van een natuurlijke habitat wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat en de oppervlakte van die habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen, en
- de voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuur en functies bestaan en in de afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan, en
- de staat van instandhouding van de voor die habitat typische soorten gunstig is.

De 'staat van instandhouding' voor een soort wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven;
- het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden;
- er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Kader 1 Tekst en uitleg over het begrip "gunstige staat van instandhouding" uit Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (LNV 2005).

Significantie

Over het begrip ‘significantie’ is de wetgever minder duidelijk (zie kader 2).

Wat als een „significant” gevolg moet worden aangemerkt, is geen kwestie van willekeur. Ten eerste wordt de term in de richtlijn als een objectief begrip gehanteerd (d.w.z. dat de term niet op zodanige wijze wordt gekwalificeerd dat hij op een arbitraire wijze kan worden geïnterpreteerd. Ten tweede is een consequente interpretatie van „significant” noodzakelijk om te garanderen dat „Natura 2000” als een coherent netwerk functioneert.

Aan het begrip „significant” moet een objectieve inhoud worden gegeven. Tegelijk moet de significantie van effecten worden vastgesteld in het licht van de specifieke bijzonderheden en milieukenmerken van het beschermde gebied waarop een plan of project betrekking heeft, waarbij met name rekening moet worden gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied.

Kader 2 Tekst en uitleg over het begrip “significantie” uit het document Beheer van Natura 2000-gebieden. De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn (EU, 2000).

Cumulatieve effecten

Bij het bepalen of de activiteit (significante) gevolgen kan hebben, moet ook rekening worden gehouden met de zogenaamde cumulatieve effecten. Hiervan is sprake als naast het project of andere handeling in of rondom een Natura 2000-gebied andere projecten, handelingen en plannen plaatsvinden die in combinatie mogelijk schadelijk zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen. Onderscheid dient gemaakt te worden naar de verschillende stadia van projecten, handelingen of plannen, waarmee ook tijdens de beoordeling op verschillende wijze rekening dient te worden gehouden (LNV, 2005, zie kader 3).

- Voltooide plannen en projecten: hoewel reeds voltooide plannen en projecten niet direct hoeven te worden meegenomen, zijn er gevallen voorstelbaar waarbij dat wel moet, met name indien zij blijvende gevolgen voor het gebied hebben en er aanwijzingen bestaan voor een patroon van geleidelijke teloorgang van de natuurlijke kenmerken van het beschermde gebied.
- Goedgekeurde maar nog niet voltooide plannen en projecten: als deze zijn goedgekeurd, maar nog niet voltooid moeten deze volledig in de beoordeling worden meegenomen.
- Voorbereidingshandelingen: in principe behoren ook voorbereidingshandelingen voor een plan of project in de beoordeling te worden meegenomen. Hiervan kan worden afgeweken indien er alleen nog maar sprake is van voorbereidingshandelingen, waarbij de realisatie van het betrokken plan of project een toekomstige onzekere gebeurtenis is. Daarvan is bijvoorbeeld sprake als in een plan de mogelijkheid tot de ontwikkeling van de activiteit wordt geboden, maar dat nog niet de zekerheid bestaat dat op de vastgestelde locatie daadwerkelijk het project wordt gerealiseerd en er nog een toetsmoment volgt waarop de activiteit (inclusief cumulatie) wordt beoordeeld.

Kader 3 Plannen waarmee rekening moet worden gehouden bij de cumulatieve effecten conform de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998, LNV, oktober 2005

3 Kwalificerende soorten en habitattypen

3.1 Inleiding

De natuurwaarden van het Haringvliet worden gekenmerkt door de aanwezigheid van buitendijkse terreinen, slikken, eilanden en platen, riet- en biezenkorzen, grasgorzen en grienden. Jaarlijks pleisteren en overwinteren in het Haringvliet duizenden ganzen, eenden en steltlopers, waaronder brandganzen, grauwe ganzen, kolganzen, wilde eenden, wintertalingen, pijlstaarten, smienten, scholeksters, wulpen, kieviten en goudplevieren. De rietgorzen zijn vooral van belang als broedgebied voor riet- en moerasvogels, waaronder bruine kiekendief, roerdomp, waterral, baardmanneltje, snor en grote karekiet.

Het aangrenzende natuurgebied, de Beninger slikken, bestaat uit open grasland met vrij extensieve paarden- en runderenbegrazing. Hierdoor blijft het grasland geschikt voor weidevogels. Ook grauwe ganzen, brandganzen, wulpen en goudplevieren profiteren van dit open weidegebied. Het overige deel wordt extensief begraaasd en bestaat uit een half open landschap met afwisselend grasland, struweel en ruigtekruiden. Hier komen heemst, late guldenroede en moerasmelkdistel voor. In de winter verblijven er in de Beninger slikken grote aantallen ganzen en eenden.

De nabij gelegen Korendijksche slikken, bestaan voornamelijk uit graslanden waar in het voorjaar kievit, grutto en tureluur broeden en smient, wulp, goudplevier en meerdere ganzensoorten overwinteren. Door een extensieve begrazing in het zuiden en westen hebben plaatselijk bomen, struiken en ruigtekruiden als moerasdistel, heemst en late guldenroede zich gevestigd. Eenden en moerasvogels (rietzanger, sprinkhaanzanger, blauwborst en bruine kiekendief) broeden hier. De laatste jaren vestigen zich hier weer bijzondere planten zoals de rietorchis.

Ten oosten van de Korendijksche slikken, aan het Haringvliet, ligt Tiendgorzen. Een voormalig akkerbouwgebied, waar de kade in 2001 is doorgegraven. Door de sterke wisselende waterstanden in het Haringvliet, het gat in de kade en de nieuw gegraven kreek, heeft het water vrij spel. Het ene moment staat het gebied grotendeels onder water en het volgende moment vallen er slikvlakten droog.

Op de kreekoevers groeien riet en biezen en de hogere stukken raken begroeid met pioniersoorten als kamille en ruigtekruiden. Langs het water bloeit de zeldzame spindotter en op de kade de poelruit en heemst. Tal van steltlopers zoals grutto, groenpootruiter en tureluur foerageren op de slikoevers. De rietzanger en kleine karekiet broeden in de aanwezige rietkragen en de slechtvalk foerageert in de Tiendgorzen.

Ten noorden van Spuimonding West ligt een natuurgebied de Kromme Dijk dat tot de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS) behoort.

Binnen de plangrenzen van Spuimonding West vindt momenteel intensieve landbouw plaats. Dit heeft zijn weerslag op de aanwezige natuurwaarden. Dit wordt in onderstaande paragrafen nader beschreven

3.2 Werkwijze

Voor de inventarisatie van soorten en habitattypen in de oostkant van het Haringvliet is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Verspreidingskaarten van de habitatrictlijnsoorten in Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland 2004);
- De Deltavogelatlas (www.deltavogelatlas.nl);

- RIKZ rapport, 'Kustbroedvogels in het Deltagebied' (Strucker *et al* 2004);
- Atlas van de Nederlandse Broedvogels (SOVON 2002);
- Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen (De Nie 1996);
- Jaarverslag Ravon;
- Europese natuur in Nederland (Janssen en Schaminée 2004);
- Ecosysteemvisie Delta;
- De website van het ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Voedselkwaliteit.
- Expert judgement medewerkers Natuurmonumenten werkzaam in het beheer het Haringvliet;

3.3 Habitattypen

Het plangebied bestaat geheel uit landbouwgebied. Kwalificerend habitat ontbreekt. Langs de akkerranden komen weliswaar ruigtekruiden voor, maar dit valt buiten het habitattype H6430, voedselrijke zoomvormende ruigten (Janssen en Schaminée, 2003). Er komen geen bossen, slikoevers of schorren voor binnen het plangebied (Tabel 3.1).

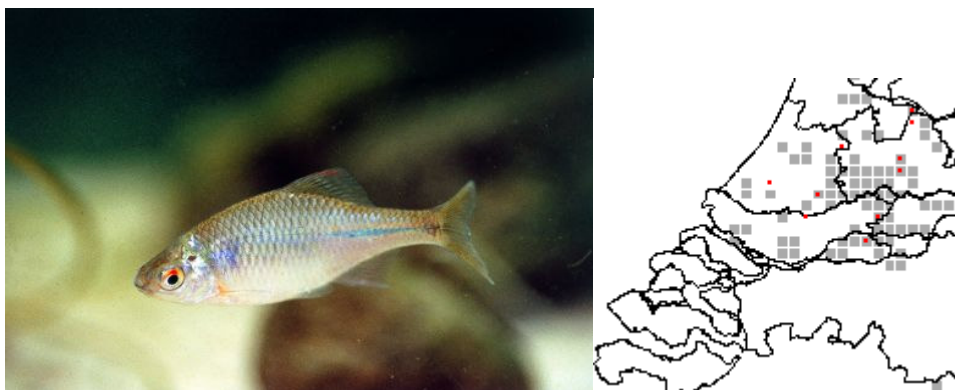
3.4 Vissoorten van de Habitatrichtlijn

De sloten in het plangebied vormen potentieel leefgebied voor de bittervoorn. Andere kwalificerende vissoorten zijn niet te verwachten. Fint, zalm, elft, zeeprick en rivierprick komen namelijk alleen in grotere wateren voor. De rivierdonderpad komt voor in (grote) rivieren en beken waar geen slibophoping plaatsvindt en het water voldoende voedselrijk is. De soort heeft belang bij stenige oever (Emmerik & De Nie, 2006). In poldersloten vindt teveel slibophoping plaats en ontbreekt hard substraat (Tabel 3.1).

Bittervoorn

De bittervoorn (Figuur 3.1) komt niet echt talrijk in Nederland voor. Met name in (grotere) sloten in Utrecht, Zuid- en Noord-Holland wordt het visje nog waargenomen. Het Haringvliet ligt niet binnen één van de kerngebieden voor de soort bittervoorn in Nederland. De relatieve bijdrage is gering, op termijn is derhalve een achteruitgang van de populatie en leefgebied acceptabel ten gunste van meer bedreigde habitattypen en soorten, zoals trekvisser (LNV, 2006).

Bij RAVON (2006) of waarneming.nl zijn geen waarnemingen bekend van de bittervoorn in het plangebied. Naar verwachting speelt ook het plangebied geen grote rol voor de instandhouding van de bittervoorn. Het is echter niet uit te sluiten dat de soort in de aanwezige poldersloten voorkomt.

Figuur 3.1 Foto van de bittervoorn (Foto: F. Ottburg) en verspreiding van de soort in Zeeland, Zuid-Holland en Utrecht (Ravon 2006)

3.5 Noordse woelmuis

In het Habitatrichtlijngebied Haringvliet komt een grote populatie van de noordse woelmuis voor, zowel voorkomend langs de oevers als op de eilanden. Het Haringvliet is mede van belang door de isolatie van populaties op de eilanden, zoals Tiengemeten, en langs de randen van het Haringvliet.

Het plangebied is niet direct gelegen aan de oevers van het Haringvliet en wordt momenteel niet overstroomd. Vanwege het landbouwkundig gebruik is het gebied goed gedraineerd, waardoor het gebied geschikt is voor aardmuis en veldmuis. Deze soorten concurreren met de noordse woelmuis en winnen deze strijd in droge gebieden. In drassige gebieden, waaronder gorzen, schorren en zilte graslanden heeft de noordse woelmuis juist een concurrentievoordeel (Tabel 3.1).

Er zijn geen waarnemingen bekend van de noordse woelmuis in het plangebied. Aan de overzijde van het Spui is bij het dorp Goudswaard de noordse woelmuis in 2006 een keer waargenomen. Ten westen van het plangebied is de soort twee keer waargenomen in de omgeving van Oudendoorn (waarneming.nl). Uit de periode 1980-2000 zijn ook waarnemingen bekend van de noordse woelmuis op de Beninger Slikken (Den Boer, 2006).

Naar verwachting heeft het plangebied in de huidige situatie dan ook geen betekenis voor de noordse woelmuis.

Tabel 3.1 Voorkomen habitattypen en soorten van het Habitatrichtlijngebied 'Haringvliet' (LNV 2006) binnen het plangebied.

Habitattypen	Voorkomen in plangebied	Opmerkingen
H3270 Rivieren met slikoevers	niet	landbouwgebied
H 6430 Voedselrijke zoomvorme ruigten	niet	landbouwgebied
H1330 Atlantische schorren	niet	landbouwgebied
H91E0 Bossen op alluviale grond	niet	landbouwgebied
Habitatrichtlijnsoorten		
H1095 Zeeprik	niet	geschikt water voor migratie ontbreekt
H1099 Rivierprik	niet	geschikt water voor migratie ontbreekt
H1102 Elft	niet	geschikt water voor migratie ontbreekt
H1103 Fint	niet	geschikt water voor migratie ontbreekt
H1106 Zalm	niet	geschikt water voor migratie ontbreekt
H1134 Bittervoorn	mogelijk	betekenis Haringvliet voor instandhouding beperkt
H1163 Rivierdonderpad	niet	verharding ontbreekt
H1340 Noordse woelmuis	niet waarschijnlijk	komt wel voor in op Beninger Slikken

3.6 Niet-broedvogels

Het Haringvliet is een zeer belangrijk broedgebied voor kustbroedvogels als plevier en sterns (kluut, bontbekplevier, strandplevier, visdief en dwergstern) en broedvogels van rietruigtes (bruine kiekendief, blauwborst, rietzanger). Tevens is het samen met Krammer-Volkerak het belangrijkste broedgebied in Nederland voor de zwartkopmeeuw. De betekenis voor watervogels ligt vooral bij de slikken en grasgorzen. Dit blijkt onder meer uit de aantallen ganzen, steltlopers en eenden. Jaarlijks pleisteren en overwinteren in het gebied duizenden brandganzen, grauwe ganzen, kolganzen, honderden rietganzen, duizenden eenden waaronder wilde eenden, smienten en pijlstaarten, duizenden steltlopers waaronder scholeksters, wulpen en Kieviten (LNV 2000). Het Haringvliet is verder van bijzonder van belang voor lepelaars, met gemiddeld bijna een kwart van de Nederlandse populatie van niet-broedvogels (LNV 2006). De ganzen foerageren op de grasgorzen en akkers, terwijl eenden ook rusten en foerageren op open water.

Het projectgebied is voor lang niet alle kwalificerende vogelsoorten van het Haringvliet van belang. Dit kan komen doordat er geen geschikt foerageergebied of broedgebied aanwezig is, maar ook andere oorzaken zoals verstoring en expositie kunnen hierbij een rol spelen. Op basis van onderstaande bronnen is het mogelijke belang van het projectgebied voor vogelrichtlijnsoorten vastgesteld:

- habitatkenmerken en eisen (op basis van onder meer Van de Kam et al. 1999, foto's en verslagen van veldbezoeken);
- de Deltavogelatlas;

- geregistreerde waarnemingen op waarnemingen.nl
- en soortbeschrijving in het gebiedendocument (LNV, 2006);

Op grond van het ontbreken van habitat is het belang van het projectgebied voor veel vogelsoorten uit te sluiten. Er zijn geen slikken aanwezig waarop slikgebonden soorten kunnen foerageren en ook open groter open water voor eenden ontbreekt. De graslanden en akkers bieden wel foerageergebied voor ganzen en een aantal andere vogelsoorten (Tabel 3.2). Daarom wordt op deze vogelgroep hieronder nader ingegaan.

Tabel 3.2 Betekenis van het projectgebied als foerageergebied en slaapplaats/ rustplaats voor kwalificerende vogelsoorten van het vogelrichtlijngebied Haringvliet.

	Foerageergebied	Slaapplaatsen/ rustplaatsen
<i>Niet-Broedvogels</i>		
Grauwe gans	Ja	Ja
Brandgans	Ja	Ja
Dwerggans	Nee of beperkt	Waarschijnlijk niet
Kolgans	Ja	Mogelijk
Kleine zwaan	Nee	Nee
Lepelaar	Nee	Nee
Krakeend	Nee	Nee
Smient	Nee	Nee
Fuut	Nee	Nee
Aalscholver	Nee	Nee
Bergeend	Nee	Nee
Wintertaling	Nee	Nee
Wilde eend	Beperkt	Beperkt
Pijlstaart	Nee	Nee
Slobeend	Nee	Nee
Kuifeend	Nee	Nee
Topper	Nee	Nee
Visarend	Nee	Mogelijk
Slechtvalk	Mogelijk	Mogelijk
Meerkoet	Ja, in de sloten	Ja
Kluut	Nee	Nee
Goudplevier	Ja, beperkt	Nee
Kievit	Ja, Buitengorzen, beperkt in polders	mogelijk
Grutto	Ja, mogelijk op buitengorzen	mogelijk
Wulp	beperkt	mogelijk

Ganzen en zwanen

Het vogelrichtlijngebied Haringvliet is aangewezen voor de grauwe gans, brandgans, kolgans, dwerggans en kleine zwaan. De grasgorzen op de Beninger slikken is vooral van belang voor de grauwe gans en brandgans en in mindere mate voor de kolgans en mogelijk voor de dwerggans. Deze ganzensoorten foerageren tevens op de akkers in het projectgebied (persoonlijke mededeling Hank Maijer, Natuurmonumenten). Bij veldbezoeken in februari 2007 werden echter geen ganzen aangetroffen. Het projectgebied lijkt niet van belang voor de kleine zwaan.

Om de betekenis van het projectgebied voor ganzen precies vast te stellen zijn actuele telgegevens nodig uit het gebied. Deze zijn niet voorhanden. Voor onderhavige voorttoets is daarom gebruik gemaakt van de meest passende beschikbare gegevens. Dit zijn gegevens:

- van de Deltavogelatlas, gebaseerd op vogeltellingen in de periode 1995-2000;
- uit het SOVON rapport 'zomerganzen in het Deltagebied' (De Boer en van der Jeugd, 2007);
- waarnemingen geregistreerd op waarnemingen.nl;
- observaties Hank Maijer, beheerder Haringvliet bij Natuurmonumenten.

In het telgebied 'Beninger slikken', waar ook de buitengorzen toe behoren zijn in juli 2007 gantelling uitgevoerd door SOVON (De Boer en van der Jeugd, 2007). Er werden 1200 brandganzen en 850 grauwe ganzen geteld. Kolgans en dwerggans werden sporadisch nog aangetroffen in het deltagebied, maar de meeste individuen waren al vertrokken. Op de Beninger slikken werden deze soorten in de zomer van 2007 niet meer aangetroffen.

Ook in januari 2007 werden op een locatie op de Beninger slikken 800 brandganzen waargenomen en 50 grauwe ganzen (waarneming.nl). Dit geeft aan dat ook nu dit gebied nog van belang is voor deze ganzensoorten. Kolgans en dwerggans zijn voor zover bekend niet waargenomen op de Beninger slikken, Buitengorzen Beningerwaard of het aangrenzende binnendijkse gebied. Recente waarnemingen (waarneming.nl) suggereren dat de Korendijkse slikken, in het Spuimonding-Oost gebied wel van belang is voor de dwerggans.

Tijdens incidentele tellingen op de Beninger slikken in het voorjaar van 2002 en 2003 werden tussen 1500 en 3000 brandganzen en 500 tot 1200 grauwe ganzen geteld (gegevens Natuurmonumenten). Dit geeft aan dat de gegevens uit de Deltavogelatlas nog actueel zijn (Tabel 3.3). De afgelopen jaren is echter sprake van een toename (persoonlijke mededeling G. Geertse van Natuurmonumenten).

Tabel 3.3. Ganzen waargenomen op in het projectgebied en omgeving. Aantallen ganzen waargenomen in het projectgebied is niet bekend, maar in ieder geval lager dan de in de tabel weergegeven aantallen.

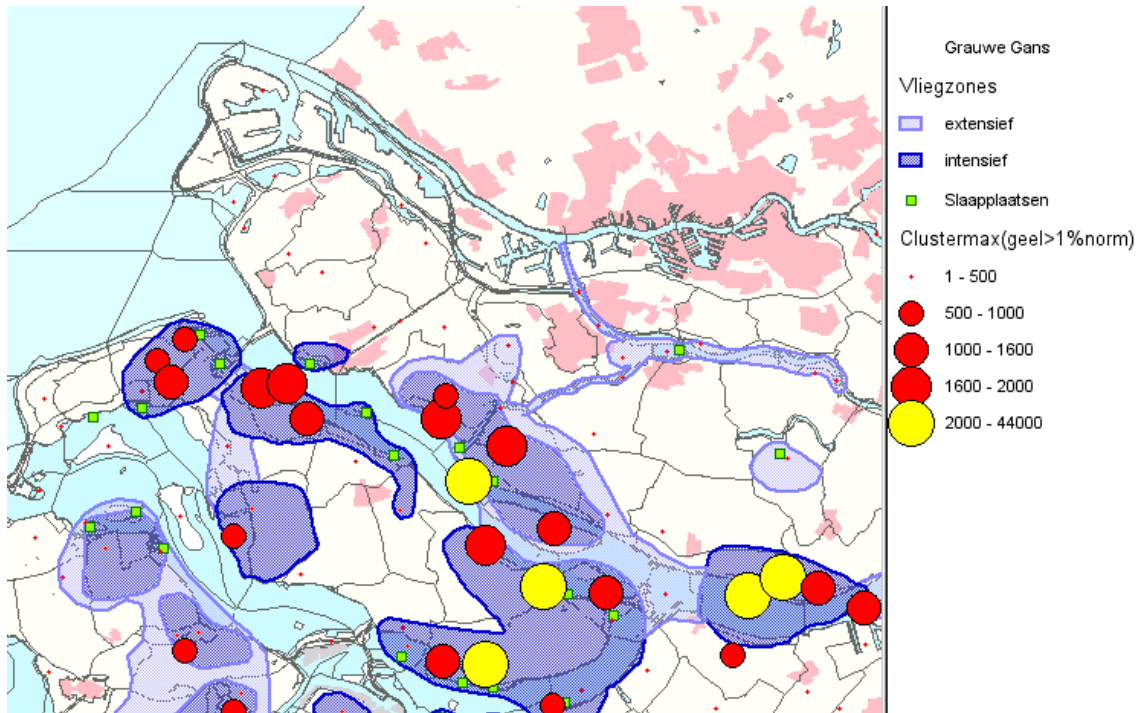
Soort	Beninger slikken en Buitengorzen Beningerwaard		Binnendijks incl Polder zuidoord en polder Beningerwaard
	Aantallen zomer 2007 ¹	Winter 1995-2000 ²	Winter 1995-2000 ²
Brandgans	1200	1800-14000	900-1300
Grauwe gans	850	1000-1600	500-1000
Kolganzen	0	1-1600	0
Dwerggans	0	?	?
Kleine zwaan	?	0	0

¹ gegevens uit De Boer en van der Jeugd, 2007, ² gegevens Deltavogelatlas.

Grauwe gans

Het Haringvliet is gezien de grote aantallen grauwe ganzen, van nationale en internationale betekenis voor de instandhouding van deze soort. Het gebied heeft o.a. een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op de foerageerfunctie. De slaappleaatsfunctie is mogelijk belangrijker, maar er zijn niet voldoende telgegevens voor een kwantificering in het doel. De populatie is sterk toegenomen na 1990, enigszins vertraagd ten opzichte van de landelijke trend. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijke staat van instandhouding (LNV 2006). De grauwe gans foerageert op grasgorzen, graslanden en op oogstresten.

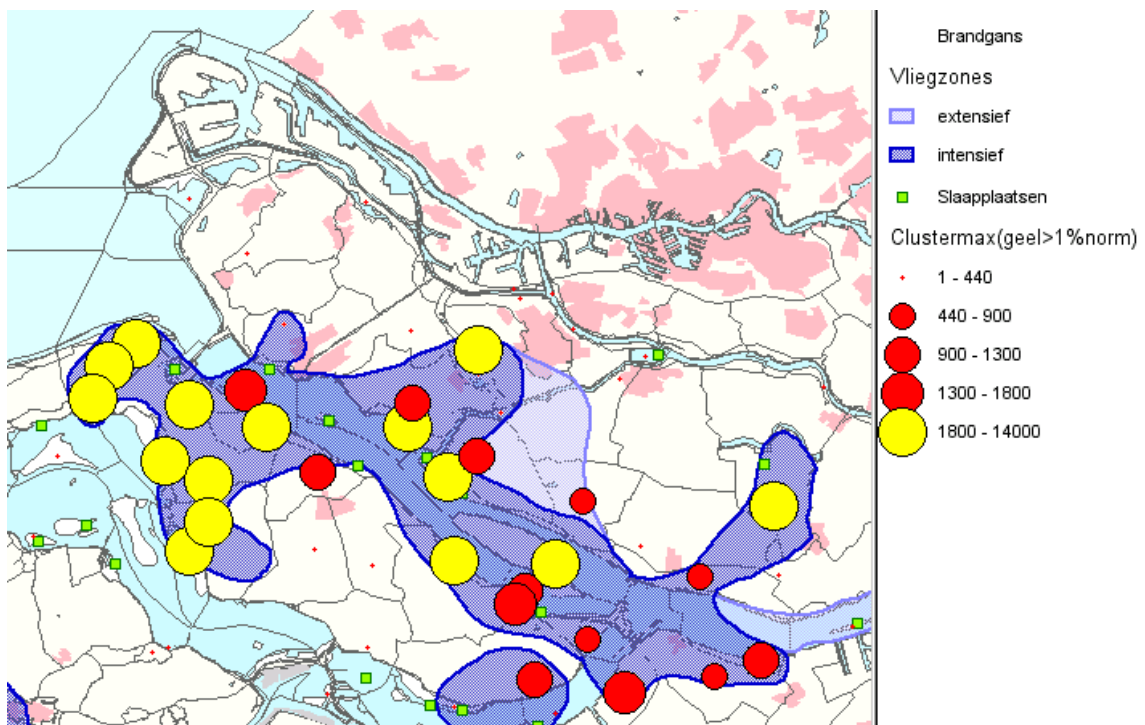
Het gehele projectgebied is in de huidige toestand geschikt als foerageergebied. Echter ook verder landinwaards is akkerland aanwezig waarop de grauwe gans foerageert (Figuur 3.2). Het is niet precies bekend welk deel van de in tabel 3.3 genoemde aantallen ook gebruik maakt van de Buitengorzen Beningerwaard.

Figuur 3.2. Verspreiding van de grauwe gans in het Haringvliet in de periode 1995-2000 (Deltavogelatlas).

Brandgans

Na de Waddenzee levert het gebied de grootste bijdrage, met gemiddeld ongeveer 10% van de Nederlandse vogels. Vooral de functie van de grasgorzen zoals de Beninger- en Korendijkse Slikken is aanzienlijk. De populatie is toegenomen volgens het landelijke populatieverloop. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijke staat van instandhouding (LNV, 2006). Het gehele projectgebied is in de huidige toestand geschikt als foerageergebied. Echter ook verder landinwaarts is akkerland aanwezig waarop de brand gans foerageert (Figuur 3.3).

Figuur 3.3 Verspreiding van de brandgans in het Haringvliet in de periode 1995-2000 (Deltavogelatlas).

3.7 Broedvogels

In het plangebied komen naar verwachting geen bijzondere broedvogelsoorten voor. Naar inschatting van Gerwin Geertse van Natuurmonumenten zijn hier hooguit de volgende Rode lijstsoorten mogelijk te verwachten: veldleeuwerik(?), graspieper, gele kwikstaart(?), boerenzwaluw, huiszwaluw(?), huismus, kneu, ringmus, patrijs(?), zomertortel (?), koekoek(?), tureluur (?) en spotvogel(?). Voor iedere soort zal het om een enkel broedgeval gaan, zonder significante aantallen op regionaal niveau.

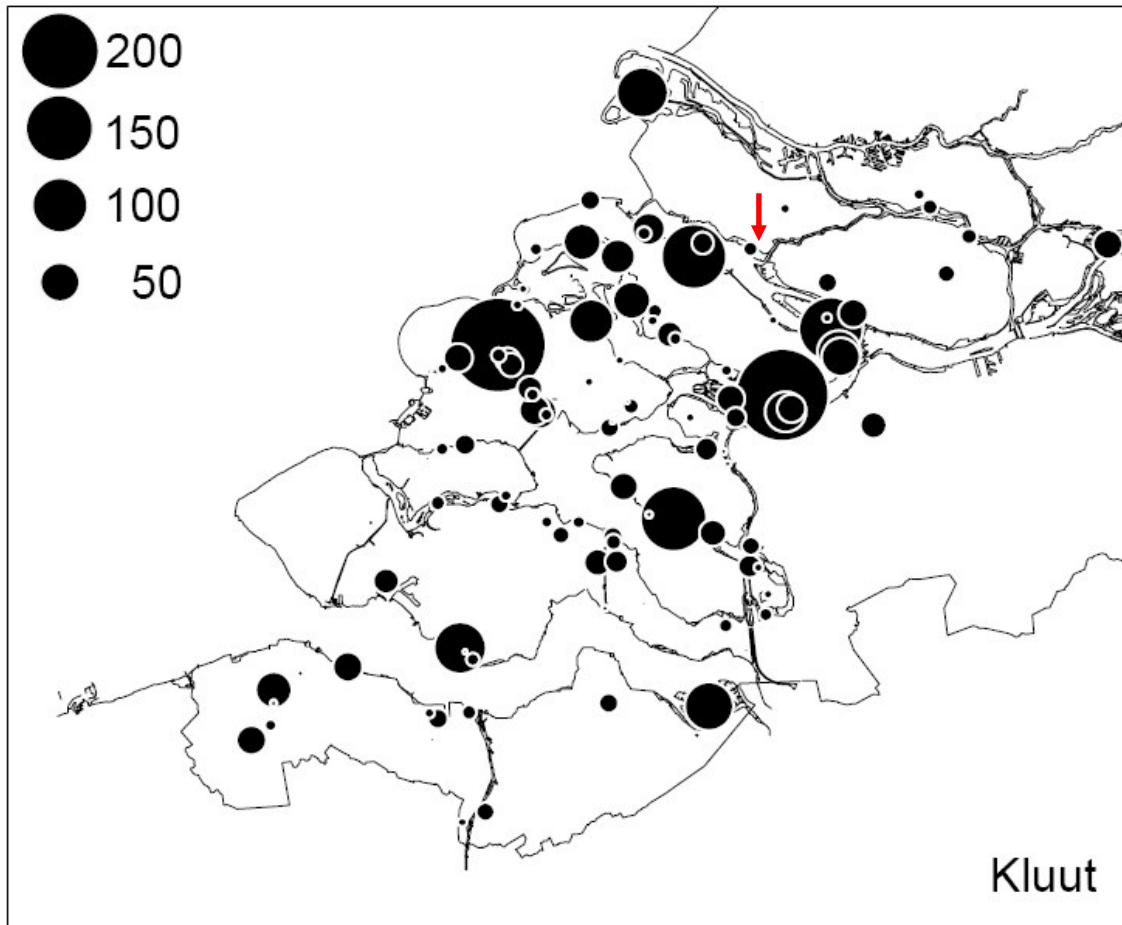
Kijkend naar de Natura2000 kwalificerende (broedvogel)soorten voor het Haringvliet is het aanmerkelijk dat rietzanger en blauwborst met een enkel broedgeval in de polders voorkomen. Significante aantallen zitten echter alleen in de Beninger slikken zelf.

In 2004 zijn de kustbroedvogels in het deltagebied geteld door het RIKZ (Strucker, *et al.* 2005). Onder kustbroedvogels worden hier verstaan kluut, bontbekplevier, kleine plevier, strandplevier en alle soorten meeuwen en sterns. Uit deze inventarisatie is gebleken dat in het Spuimondinggebied weinig kustbroedvogels broeden. Alleen in de Beninger slikken is een bekende broedlocatie van de kluut.

Kluut

Na een toename in de periode 1979-1988 is het aantal Kluten in het Deltagebied redelijk stabiel. In de periode 2000-2004 varieerde het aantal broedparen van 2700-3100. De belangrijkste broedgebieden in 2004 waren de Oosterschelde (873 paar), het Volkerakmeer (546) en het Haringvliet (402). Meer dan de helft van alle Kluten (53%) in het Deltagebied kwam in 2004 tot broeden in natuurontwikkelingsgebieden. In de verdeling van Kluten over de diverse habitats zijn in de periode 2000-2004 een aantal veranderingen opgetreden (figuur 3.4). Het aandeel in binnendijkse gebieden nam toe van 24% naar 44%, terwijl het aandeel op opgespoten terreinen halveerde van 38% naar 19%. De toename in de binnendijkse gebieden is een gevolg van vestiging van grote aantallen kluten in een aantal binnendijks gelegen natuurontwikkelingsgebieden. De afname op opgespoten terreinen vond vooral plaats op de Maasvlakte, in het Haringvliet en in het Volkerakmeer. Ook het aandeel in getijdengebieden nam af (van 9% naar 5%), maar het aandeel in drooggevallen gebieden bleef redelijk stabiel (ca. 30%).

Binnen het Haringvliet vond een verschuiving plaats van de Slijkplaat en de Scheelhoekeilanden naar de Ventjagersplaten en het natuurontwikkelingsgebied de Westplaat-Buitengronden. Het aandeel van het Haringvliet in het Deltagebied daalde in 2000-2002 van 18% naar 7%, maar nam vervolgens weer toe tot 15% in 2004. Op de Beninger slikken werden in 2004 acht broedparen van de kluut geteld.

Figuur 3.4 Verspreiding van broedparen van de kluut in het Deltagebied. Het locatie van het plangebied is aangeduid met een rode pijl.

4 Effecten

4.1 De ingreep

De hoofddoelstelling van het project Spuimonding West is het ontwikkelen van een zoetwater-getijdennatuur in deze polders, die aansluit op de intergetijdennatuur van de Beninger slikken ten zuiden en westen van het plangebied. Daarnaast wordt ernaar gestreefd een deel van het plangebied toegankelijk te maken voor extensieve recreatie (Figuur 4.1).

Gekozen is om op een tweetal plekken een kreek het nieuwe natuurgebied in te laten steken. Eén opening in de voorkade van Polder Zuidoord langs het Spui en één in de kade rondom de Buitengorzen Beningerwaard, ter plaatse van de bestaande geul naar het Haringvliet. Het huidige reliëf in het plangebied wordt zo veel mogelijk intact gelaten: lage delen worden verlaagd en hoge delen worden (deels) verhoogd. De afgegraven grond wordt zo veel mogelijk in de waard zelf verwerkt (Grontmij 2007).

De krekken zorgen voor een continue in- en uitstroom van het water. Er is bewust gekozen voor doodlopende, geleidelijk ondieper wordende krekken. Daarmee wordt de dynamiek van opkomend en zakkend water goed zichtbaar aan het eind van de krekken. Voor de ligging van de krekken wordt een aanzet gegeven door het geulenpatroon uit te graven. Ook worden verlagingen en openingen in bestaande dijken en kaden gemaakt om de stroming van het water in de beginfase richting te geven. Na verloop van tijd zal het water en daarbij de kreekvorming zijn natuurlijke gang door het gebied gaan vinden.

De inrichting van het plangebied is afgestemd op de getijdedynamiek volgens het Kierbesluit¹. Met twee doorstroomopeningen aan de zuidkant en de oostkant van het plangebied en ruim gedimensioneerde krekken kunnen globaal de volgende nat/droog percentages worden bereikt:

- 55 % van het gebied wordt intergetijdengebied;
- 80% van het gebied is nat bij gemiddeld hoogwater van NAP +0,65 m;
- 25 % van het gebied is nat bij gemiddeld laagwater van NAP +0.25m.

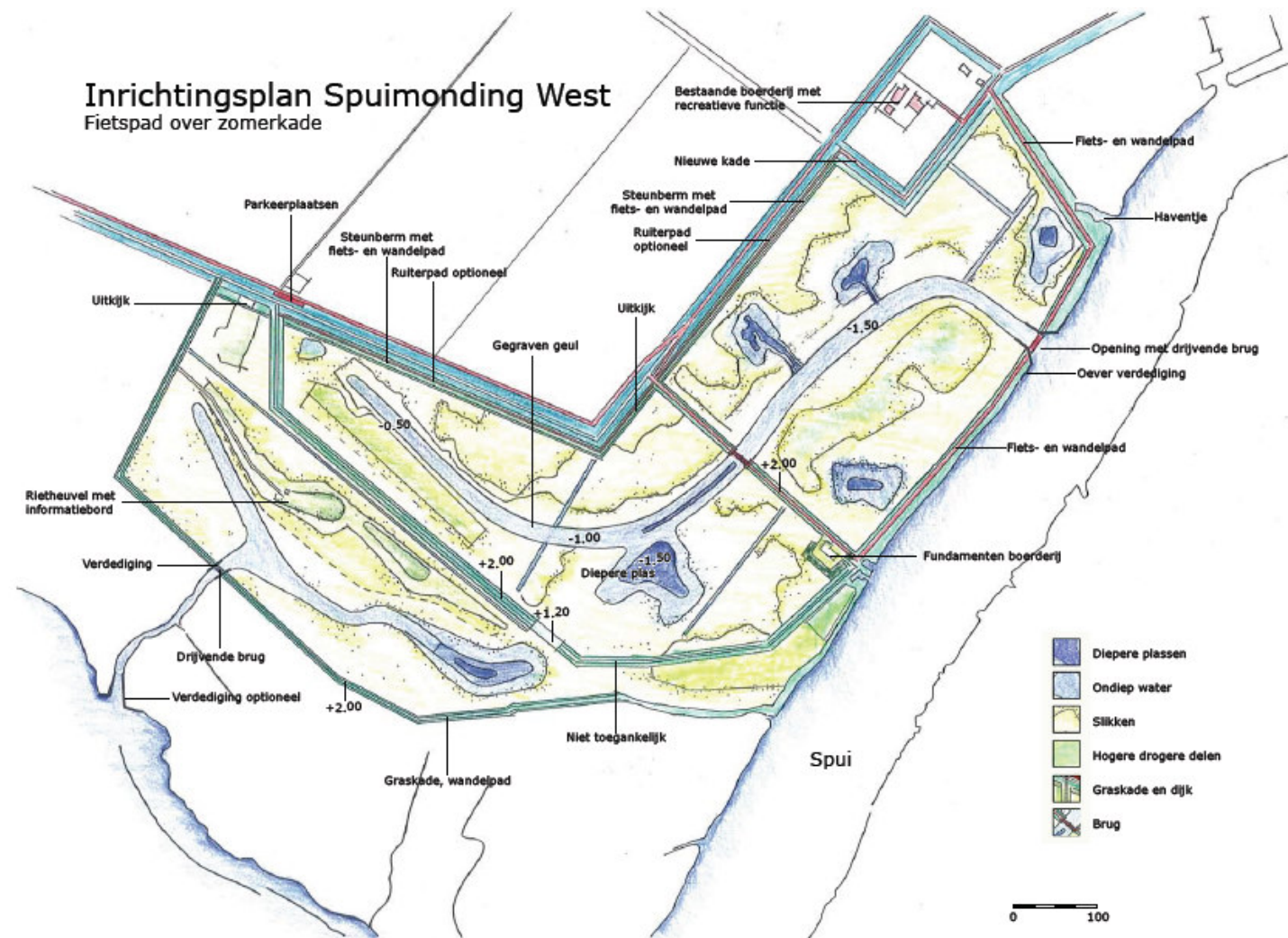
In Spuimonding West zal zich na toepassing van het Kierbesluit het natuurdoeltype “zoet getijde water” ontwikkelen. Dit type wordt aangetroffen op plaatsen waar de rivier invloed ondergaat van de getijdenwerking van eb en vloed. Zoete getijdenwateren liggen zo ver stroomopwaarts in de riviermonding dat de zee-invloed zich beperkt tot het getij en geen zout water binnendringt. Samen met de Beninger Slikken en Korendijksche Slikken is het natuurdoeltype “zoetwatergetijdenlandschap” op langere termijn te realiseren, dat bestaat uit een afwisseling van zoete getijdenwateren, biesen- en rietmoerassen, wilgenvloedstruwelen en –bossen.

Er worden voorzieningen aangelegd voor recreatief medegebruik door wandelaars en fietsers. Op de voorkade in het zuidelijk deel van het gebied komt een onverhard graspad voor wandelaars. Op de buitenberm van de Zeedijk en op de Zuidoordsedijk komt een verhard fiets- en wandelpad. Vormen van recreatie die de beoogde natuurwaarden kunnen verstoren (zoals ruiters, pleziervaart of kanoën) worden niet mogelijk gemaakt.

¹ Volgens het Kierbesluit zouden de Haringvlietsluizen per 1 januari 2005 op een ‘kier’ worden gezet. Het moment van invoering van het Kierbesluit is echter uitgesteld. Naar verwachting vindt de invoering van het Kierbesluit op 1 december 2010 plaats. De kierstand betekent dat bij normale rivierafvoeren de sluisdeuren bij eb en vloed op een opening kleiner dan 10% worden gezet.

Langs de buitenzijde van de primaire waterkeringen Zuidoordsedijk (tot aan de nieuwe kade om de boerderij en de woningen) en Zeedijk wordt een steunberm aangelegd. Langs de woningen en de historische boerderij in de noordhoek van polder Zuidoord wordt een kade aangelegd, eveneens voorzien van een steunberm aan de buitenzijde. De primaire waterkering langs het door de kade ingesloten gebiedje blijft gehandhaafd.

Voor het beheer (tegengaan van de vorming van wilgenvloedbos op de hogere delen) wordt extensieve begrazing door paarden en runderen voorgesteld. Dit kan worden gecombineerd met begrazing van de Beninger slikken.

Figuur 4.1 Inrichtingsplan Spuimonding West (Grontmij 2007)

4.2 Effecten algemeen

De ingreep heeft als doel intergetijdenatuur te creëren. Hiermee wordt een positieve bijdrage geleverd aan de kwaliteit van het Natura2000 gebied. In het gebied kunnen de habitattypen H3270 Rivieren met slikoevers en H 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten tot ontwikkeling komen en mogelijk ook H1330 Atlantische schorren. Tevens wordt potentieel habitat voor de noordse woelmuis gecreëerd. Hiermee zou een positieve bijdrage aan de instandhouding van deze habitattypen en habitatrichtlijnsoort worden geleverd. Voor watergebonden en slikgebonden vogelsoorten wordt met de inrichting een uitbreiding van het foerageergebied voorzien.

Behalve deze positieve effecten van de ingreep zijn er op een aantal soorten ook negatieve effecten te verwachten. Deze effecten hebben betrekking op:

- vernietiging van akkers, waarop onder andere ganzen foerageren;
- vernatting;
- verstoring door recreanten.

4.3 Effecten op kwalificerend habitat

Momenteel is er geen kwalificerend habitat aanwezig in het projectgebied. Hierop zijn daarom ook geen effecten te verwachten. Door vernatting en getijdewerking ontstaan kansen voor de ontwikkeling van kwalificerend habitat. Het oppervlak aan H3270 'Rivieren met slikoevers' zal toenemen na de inrichting van het gebied en op termijn ook H 6430 'Voedselrijke zoomvormende ruigten' en H91E0 'Bossen op alluviale grond'.

4.4 Effecten op habitatrichtlijnsoorten

De enige kwalificerende soort in het kader van Habitatrichtlijngebied Haringvliet, die mogelijk in het projectgebied voorkomt, is de bittervoorn. Door het verbreden van de watergangen en toelaten van getij wordt het gebied minder geschikt voor de bittervoorn. Een deel van de sloten wordt echter gespaard waardoor ook een deel van het leefgebied behouden blijft. Ook in de luwere delen van het zoete intergetijdengebied ontstaat mogelijk leefgebied voor deze soort. Per saldo zal het leefgebied van de bittervoorn in beperkte mate worden verkleind.

4.5 Effecten niet-broedvogels

Het projectgebied is vooral van belang voor de grauwe gans en brandgans. Alleen de Buitengorzen Benigerwaard (50 ha) zijn vogelrichtlijngebied, maar ook in het binnendijkse gebied foerageren ganzen op akkers en grasland. De polders Zuudoord en Beningerwaard zijn overigens niet aangewezen als ganzenfoerageergebied, evenmin als de polders in de directe omgeving. Wat betreft. Vanwege de externe werking van de Natuurbeschermingswet moeten ook de effecten van ingrepen buiten het vogelrichtlijngebied worden beoordeeld.

Door de ingreep verdwijnt foerageergebied in de vorm van akkers en grasland. De delen die permanent onder water komen te staan gaan verloren als foerageergebied. Dit is ongeveer 25% van het gebied, 14 ha binnen het vogelrichtlijngebied en 33 ha buiten het vogelrichtlijngebied. De permanent droge delen zullen na de ingreep weer gaan functioneren als foerageergebied. Het intergetijdengebied zal eveneens een functie blijven behouden voor ganzen. Ganzen foerageren ook op vegetaties die regelmatig worden overstroomd, zoals op de Beninger slikken.

Het is niet precies bekend hoeveel ganzen in het projectgebied foerageren, maar op basis van telgegevens uit de omgeving van het gebied is een inschatting gemaakt van het aantal vogels dat foerageert in het projectgebied. Hierbij is onderscheid gemaakt in het deel van het projectgebied dat binnen het vogelrichtlijngebied ligt en het deel dat buiten het vogelrichtlijngebied is gelegen. Bij deze schatting is verondersteld dat het projectgebied van vergelijkbare kwaliteit is als de rest van het projectgebied. Voor het binnendijkse deel (Polders Zuidwaard en Beningerwaard) is dit waarschijnlijk realistisch. Er is geen aanwijzing dat de polders in kwaliteit verschillen van de omgeving. Voor de Buitengorzen Beningerwaard is deze veronderstelling waarschijnlijk een overschatting, aangezien van de gorzen op de Beninger slikken bekend is dat dit zeer belangrijke foerageergebieden zijn voor ganzen (LNV 2000).

Uit deze schatting (Tabel 4.1) blijkt dat minder dan 1% van de Haringvlietpopulatie van de brandgans en grauwe gans foerageren in het deel van het projectgebied dat onder water komt te staan. Het areaal dat onder water komt te staan is bovendien klein ten opzichte van het totale areaal aan akkerland dat op Voorne-Putten aanwezig is. Als gevolg van de ingreep zal daarom de begrazingsdruk van ganzen op de omgeving maar in zeer beperkte mate toenemen. Er zijn geen indicaties dat momenteel de maximale draagkracht van het vogelrichtlijngebied en omgeving zijn bereikt. De laatste decennia is het aantal ganzen in het Haringvliet namelijk sterk toegenomen (LNV 2000). Het is daarom niet te verwachten dat de voorgenomen inrichting van de Spuimonding West een negatief effect heeft op de instandhouding van de brandgans of grauwe gans. Dit geldt ook voor andere vogelsoorten die in het landbouwgebied foerageren.

Tabel 4.1. Schatting van het aantal brandgansen en grauwe ganzen dat foerageert in het projectgebied dat onder water komt te staan en het aandeel van de instandhoudingsdoelstelling. Hierbij is onderscheid gemaakt in het deel van het projectgebied dat binnen het vogelrichtlijngebied ligt en het deel dat buiten het vogelrichtlijngebied is gelegen (voor bronnen zie Tabel 3.3).

Buitengorzen Beningerwaard in vogelrichtlijngebied						
	Tellingen			schatting ganzen in projectgebied onder water	instandh. doel	aandeel
	zomer	winter	seizoensgemiddelde			
brandgans	1200	7000	4100	130	14800	0,9
grauwe gans	850	1300	1075	34	6600	0,5

Polders Zuidoord en Beningerwaard buiten vogelrichtlijngebied						
	Tellingen Binnendijks gebied			schatting ganzen in projectgebied onder water	instandh. doel	%
	zomer	winter	seizoensgemiddelde			
brandgans	weinig	1100	550	17	14800	0,1
grauwe gans	weinig	750	375	18	6600	0,3

De recreanten in het gebied kunnen mogelijk wel voor enige verstoring zorgen van vogels. De effecten hiervan zijn naar verwachting beperkt en minder dan de versturende effecten van intensieve landbouw. Vormen van recreatie die de beoogde natuurwaarden kunnen verstoren (zoals ruiters, pleziervaart of kanoën) worden namelijk niet toegelaten. Verstoringsafstanden van vogels door recreanten is maximaal 200 m voor de meest verstoringsgevoelige soorten (Krijgsveld *et al.* 2004). Een groot deel van het terrein blijft daarom permanent onverstoord door recreanten.

4.6 Effecten broedvogels

Aangezien er voor zover bekend van de meeste kwalificerende broedvogels in het plangebied broeden gaan er door de inrichtingsmaatregelen van deze soorten ook geen broedgebieden verloren. Mogelijk zullen juist nieuwe broedplaatsen worden gecreëerd. Alleen van de blauwborst en rietzanger komen zijn enkele broedparen in het plangebied te verwachten. Door de ontwikkeling van moerassen en ruigten zullen de mogelijke broedplaatsen door de inrichtingsmaatregelen toenemen. Wel dient voorkomen te worden dat nesten tijdens de uitvoering worden verstoord.

De recreanten die op de paden rond het gebied worden toegelaten zullen mogelijk wel voor enige verstoring kunnen zorgen van broedvogels. Broedvogels laten zich echter niet zo snel van hun nest jagen als ze eenmaal broeden. Verstoringsafstanden zijn dan lager dan buiten het broedseizoen (Krijgsveld *et al.* 2004). Het risico dat nesten worden verlaten of vernietigd is in de toekomstige situatie in ieder geval lager dan in de huidige situatie, waarbij nesten kunnen worden vernietigd door landbouwmachines.

4.7 Instandhoudingsdoelen en significantie

In relatie tot de instandhoudingsdoelen dient in een voortoets vastgesteld te worden of er mogelijk significante effecten aan de orde zijn.

Voor de habitattypen is vastgesteld dat hierop geen negatieve effecten zijn ten gevolge van het inrichtingsplan, aangezien deze in het plangebied niet voorkomen. Het doel van het inrichtingsplan is juist zoet intergetijdengebied te realiseren, waarbij het oppervlak aan H3270 Rivieren met slikoevers toe zal nemen en op termijn ook H 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten en H91E0 Bossen op alluviale grond (Tabel 4.2).

Hetzelfde geldt voor de meeste habitatrictlijnsoorten. Voor trekvisser zal het areaal aan potentieel leefgebied door de inrichtingsmaatregelen toenemen (Tabel 4.2). Zalm, elft, fint, zeeprík en rivierprík komen nu nog niet in het gebied voor. Alleen de bittervoorn komt mogelijk voor in het projectgebied. Per saldo zal het leefgebied van de bittervoorn in beperkte mate worden verkleind door de inrichting van Spuimonding West. Voor andere vissoorten van het Habitatrictlijngebied Haringvliet zijn de inrichtingsmaatregelen juist wel gunstig.

Deze beperkte achteruitgang van het leefgebied past binnen de instandhoudingsdoelstelling voor de bittervoorn. Het Haringvliet ligt niet binnen één van de kerngebieden voor de soort bittervoorn in Nederland. De relatieve bijdrage is gering, op termijn is derhalve een achteruitgang van de populatie en leefgebied acceptabel ten gunste van meer bedreigde habitattypen en soorten, zoals trekvisser (LNV, 2006). Een significant negatief effect op het instandhoudingsdoelstelling van de bittervoorn in het Haringvliet is dus uitgesloten (Tabel 4.2).

Tabel 4.2 Effecten van het inrichtingsplan Spuimonding West en toetsing aan de instandhoudingsdoelstellingen Habitatrictlijngebied 'Haringvliet' (LNV 2006).

Habitattypen/ soorten	Instandhoudingsdoelstelling	Effect	Significant negatief?
H3270 Rivieren met slikoevers	uitbreiding oppervlak en behoud kwaliteit	positief	nee
H 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten	uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit	op termijn positief	nee
H1330 Atlantische schorren	uitbreiding oppervlak en behoud kwaliteit	mogelijk positief	nee
H91E0 Bossen op alluviale grond	uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit	op termijn positief	nee
H1095 Zeeprík	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied	mogelijk positief	nee
H1099 Rivierprík	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied	mogelijk positief	nee
H1102 Elft	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied	mogelijk positief	nee
H1103 Fint	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied	mogelijk positief	nee
H1106 Zalm	behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied	mogelijk positief	nee
H1134 Bittervoorn	behoud omvang en kwaliteit leefgebied	verkleining leefgebied	nee, past binnen instandhoudingsdoelstelling
H1163 Rivierdonderpad	behoud omvang en kwaliteit leefgebied	geen effect	nee
H1340 Noordse woelmuis	behoud omvang en kwaliteit leefgebied	geen effect	nee

Als gevolg van de ingreep zal het areaal aan foerageergebied voor de grauwe gans en brandgans in beperkte mate achteruitgaan. Naar schatting gaat het om een gebied waar minder dan 1% van de Haringvlietpopulatie van deze soorten foerageert. Gezien de toename van het aantal ganzen in het Haringvliet zal de draagkracht van het gebied nog niet gebruikt zijn. Gezien de gunstige staat van instandhouding van de grauwe gans en de brandgans en het grote areaal aan landbouwgebied in de omgeving is een significant effect op de instandhouding van deze soorten niet te verwachten. Ook na de ingreep behoudt het Haringvliet naar verwachting een draagkracht voor minimaal 6.600 grauwe ganzen en 14800 brandganzen (Tabel 4.3).

Voor andere vogelsoorten is het plangebied van relatief beperkt belang ten opzichte van andere delen van het vogelrichtlijngebied Haringvliet. Ook op deze soorten is daarom geen significant negatief effect te verwachten. Voor eenden en slikgebonden vogelsoorten wordt juist een positief effect verwacht van de realisatie van zoet intergetijdengebied (Tabel 4.3).

Aangezien geen broedgebied verloren gaat van broedvogelsoorten waarvoor van het Haringvliet is aangewezen als vogelrichtlijngebied, wordt geen significant negatief effect verwacht op de instandhouding van deze soorten. Mogelijk zullen juist nieuwe broedgebieden ontstaan, waardoor een positief bijdrage aan de instandhoudingsdoelstellingen van broedvogelsoorten kan worden bereikt.

Tabel 4.3 Instandhoudingsdoelstelling vogelrichtlijngebied Haringvliet, staat van instandhouding, effecten en significantie van de effecten.

	Instandhoudingsdoelstelling	Staat	Effect	Significant?
<i>Niet-Broedvogels</i>				
Grauwe gans	leefgebied voor 6.600 vogels	+	afname foerageergebied	nee
Brandgans	leefgebied voor 14.800 vogels	+	afname foerageergebied	nee
Dwerggans	leefgebied voor 20 vogels	+	beperkte afname foerageergebied	nee
Kolgans	leefgebied voor 400 vogels	+	beperkte afname foerageergebied	nee
Lepelaar	160 vogels	+	geen effect	nee
Krakeend	leefgebied voor 860 vogels	+	geen effect	nee
Smient	leefgebied voor 8.900 vogels	+	geen effect	nee
Fuut	160 vogels	-	geen effect	nee
Aalscholver	240 vogels	+	geen effect	nee
Kleine zwaan	behoud omvang leefgebied	-	geen effect	nee
Bergeend	leefgebied voor 820 vogels	+	geen effect	nee
Wintertaling	leefgebied voor 770 vogels	-	geen effect	nee
Wilde eend	leefgebied voor 6100 vogels	-	geen negatief effect	nee
Pijlstaart	leefgebied voor 30 vogels	-	geen effect	nee
Slobeend	leefgebied voor 90 vogels	+	geen effect	nee
Kuifeend	leefgebied voor 3600 vogels	-	geen effect	nee
Topper	leefgebied voor 120 vogels	--	geen effect	nee
Visarend	leefgebied voor 3 vogels	+	geen effect	nee
Slechtvalk	leefgebied voor 8 vogels	+	geen effect	nee
Meerkoet	leefgebied voor 2300 vogels	-	geen negatief effect	nee
Kluut	leefgebied voor 160 vogels	-	geen effect	nee
Goudplevier	leefgebied voor 1600 vogels	--	geen effect	nee
Kievit	leefgebied voor 3700 vogels	-	geen negatief effect	nee
Grutto	leefgebied voor 290 vogels	--	geen effect	nee
Wulp	leefgebied voor 210 vogels	+	geen negatief effect	nee
<i>Broedvogels</i>				
Blauwborst	300 paren in Deltagebied	+	toename potentieel broedgebied	nee
Rietzanger	420 paren in Haringvliet	-	toename potentieel broedgebied	bee
Kluut	2000 paren in Haringvliet	-	geen afname broedgebied, mogelijk toename	nee
Strandplevier	220 paren in Deltagebied	--	geen afname broedgebied, mogelijk toename	nee
Bontbekplevier	100 paren in Deltagebied	--	geen afname broedgebied, mogelijk toename	nee
Dwergstern	300 paren in Deltagebied	--	geen afname broedgebied, mogelijk toename	nee
Grote stern	4000 paren in Deltagebied	--	geen afname broedgebied, mogelijk toename	nee

	Instandhoudingdoelstelling	Staat	Effect	Significant?
Bruine kiekendief	20 paren in Haringvliet	+	geen afname broedgebied, mogelijk toename	nee
Zwartkopmeeuw	400 paren in Deltagebied	+	geen afname broedgebied, mogelijk toename	nee

5 Cumulatieve effecten

5.1 Inleiding

Bij het bepalen of de activiteit (significante) gevolgen kan hebben, moet ook rekening worden gehouden met de zogenaamde cumulatieve effecten. Hiervan is sprake als naast het project of andere handeling in of rondom een Natura 2000-gebied andere projecten, handelingen en plannen plaatsvinden die in combinatie mogelijk schadelijk zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen. Onderscheid dient gemaakt te worden naar de verschillende stadia van projecten, handelingen of plannen, waarmee ook tijdens de beoordeling op verschillende wijze rekening dient te worden gehouden. Voor de inrichting van Spuimonding West dient rekening te worden gehouden met cumulatie van effecten met de inrichting van Spuimonding Oost.

5.2 Spuimonding Oost

In 2003 is voor Spuimonding Oost door een groot aantal partijen samen een inrichtingsplan opgesteld. Een volgende stap is het verwerven van de benodigde gronden. Daarna zal verder met de omwonenden verder gecommuniceerd worden over een goede inpassing van de natuurontwikkeling in relatie tot de bebouwing.

De Spuimonding ligt aan het zuidwestelijke eind van de rivier Het Spui, waar deze uitmondt in het Haringvliet (Figuur 5.1). Het gebied Spuimonding Oost zal een waterrijk gebied worden met een open karakter. Een aantal geulen en grote oppervlakten met ondiep en dieper water zullen het beeld gaan bepalen.

Figuur 5.1. Locatie van het Spuimonding Oost gebied (bron: Deltanatuur).

Het inrichtingsplan van Spuimonding Oost lijkt sterk op het inrichtingsplan van Spuimonding West. Het is nu nog een polderlandschap, maar straks moet in de spuimonding een kenmerkend intergetijdenlandschap te vinden zijn. Slikvlaktes, doorsneden met kreken en geulen, moeten straks ruime foerageergelegenheid bieden aan verschillende soorten vogels. Op de hogere delen van de gorzen zal struweelvorming ontstaan, maar door begrazing met grote runderen zal sterke uitbreiding hiervan worden tegen gegaan. In totaal zal 160 ha landbouwgrond worden omgezet in natuurgebied.

Er zullen in het hele gebied verschillende voorzieningen zijn voor recreanten. Zo kan er goed vogels gespot worden en deels zal het gebied toegankelijk worden voor wandelaars. Bepaalde delen zullen ook ontoegankelijk blijven, om de rust voor de vogels te garanderen.

Het inrichtingsplan is gereed. Er wordt gewerkt aan verwerving van de gronden.

5.3 Cumulatie effecten Spuimonding Oost en Spuimonding West.

Bij de inrichting van Spuimonding Oost en West zal in totaal 345 ha landbouwgebied worden omgezet in natuurgebied. Op dit moment worden beide landbouwgebieden door ganzen gebruikt als foerageergebied. Ook na de inrichting zal een deel van het gebied geschikt blijven om te foerageren, alleen de delen die permanent onder water komen te staan, gaan als foerageergebied verloren. De grauwe gans en de brandgans zijn in gunstige staat van instandhouding en de afgelopen decennia in Nederland sterk toegenomen. Er blijven bovendien grote landbouwgebieden in de omgeving behouden, waar de ganzen eveneens kunnen foerageren. Een significant negatief effect op de instandhouding van kwalificerende ganzensoorten in het Haringvliet is daarom, ook in cumulatie niet te verwachten.

Mogelijk vormen ook de poldersloten in het gebied van de Spuimonding Oost een geschikt leefgebied voor de bittervoorn. Dit zal net als in het gebied van de Spuimonding West door de inrichting van intergetijdenatuur worden verminderd. Het leefgebied voor andere kwalificerende vissoorten, waaronder zalm, fint, elft en rivierprik zal echter juist toenemen. Dit past binnen de instandhoudingsdoelstelling voor de bittervoorn (zie paragraaf 3.4). Een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelstelling voor de bittervoorn ten gevolge van de inrichting van Spuimonding Oost en Spuimonding West is daarom niet te verwachten.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Kwalificerende soorten en habitattypen

Het plangebied bestaat geheel uit landbouwgebied. Kwalificerend habitat ontbreekt. Er komen geen bossen, slikoevers, zoomvormende ruigtes of schorren voor binnen het plangebied.

De sloten in het plangebied vormen potentieel leefgebied voor de bittervoorn. Andere habitatrictlijnsoorten van het Haringvliet zijn niet te verwachten in het plangebied, aangezien het habitat ontbreekt.

Het plangebied wordt wel gebruikt als foerageergebied van de brandgans, de kolgans en enkele andere vogelsoorten. Met name de grasgorzen op de Beninger slikken zijn van groot belang voor de instandhouding van deze ganzensoorten in het Haringvliet, maar ze foerageren ook op akkers en graslanden binnendijks. De staat van instandhouding van genoemde ganzensoorten in het Haringvliet is gunstig. In Nederland zijn deze soorten de afgelopen decennia sterk toegenomen. In de omgeving is nog een groot areaal aan akkers aanwezig waarop de ganzen eveneens kunnen foerageren.

Mogelijk broeden in het plangebied enkele paren van de kwalificerende soorten blauwborst en rietzanger.

6.2 Effecten, significantie en instandhoudingdoelstellingen

Er zijn geen significante effecten te verwachten op de instandhouding van kwalificerende soorten of habitattypen in het Haringvliet.

Er is wel sprake van afname van foerageergebied van een aantal vogelsoorten die gebruikmaken van de akkers in het projectgebied. Het gaat hierbij vooral om de brandgans en de kolgans.

Verder is er sprake van een beperkte afname aan potentieel leefgebied van de bittervoorn.

6.3 Verdere procedures

Aangezien er effecten zijn te verwachten op enkele kwalificerende soorten van het vogelrichtlijngebied Haringvliet en mogelijk ook op een Habitatrictlijnsoort is een Natuurbeschermingswet vergunning noodzakelijk om het inrichtingsplan Spuimonding West uit te voeren. De provincie Zuid-Holland is bevoegd gezag voor de afgifte van deze vergunning.

Aangezien er geen significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de speciale beschermingszones in het Haringvliet zijn te verwachten kan deze vergunningaanvraag worden onderbouwd met een zogenaamde verstorings- of verslechteringstoets. Een passende beoordeling is niet nodig.

Daarnaast zijn mogelijk zijn ook ontheffingen nodig ex. artikel 75 van de Flora- en faunawet voor het aantasten en verstoren van verblijfplaatsen van de bittervoorn. Deze ontheffingen zouden moeten worden aangevraagd bij Dienst regelingen van LNV. De noodzaak hiertoe staat op dit moment echter nog niet vast.

6.4 Aanvullend onderzoek

In het kader van de verstorings- en verslechteringstoets dient het effect van het inrichtingsplan op kwalificerende soorten en habitattypen nader gekwantificeerd te worden. Deze toets kan pas worden gedaan als in meer detail bekend is hoe het plan zal worden uitgevoerd. Verder is ge-

detaillierde en actuele informatie benodigd van het gebruik van het onderzoeksgebied door vogels. Deels is deze informatie te halen uit actuele vogeltelgegevens van het projectgebied en omgeving. De gehanteerde telgebieden zijn echter groter dan het projectgebied en omvatten niet Polder Zuidoort en Polder Beningerwaard. Daarom is het aan te raden om nadere vogeltellingen uit te voeren binnen het plangebied van de Spuimonding West, zowel in de zomer als in de winter.

Daarnaast dient het mogelijke effect van de inrichting op de bittervoorn nader geanalyseerd te worden. Hiervoor is een veldinventarisatie van de sloten in het plangebied noodzakelijk. Dit onderzoek is ook van belang voor eventuele ontheffingen van de Flora- en faunawet. Voor dit doel dient behalve naar vissen ook naar amfibieën gekeken te worden. Dit onderzoek kan daarom het beste plaatsvinden in de periode van half maart tot mei.

7 Referenties

Emmerik, W.A.M. van & H.W. De Nie, 2006. De zoetwatervissen van Nederland. Ecologisch bekeken. Vereniging voor Sportvisserij Nederland, Bilthoven.

Boer W.A. den, 2006. De Noordse woelmuis op schorren. in het Deltagebied Literatuuronderzoek naar het gebruik van schorren door de Noordse woelmuis. Van der Goes en Groot Ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau in opdracht van Rijkswaterstaat Rijksinstituut voor Kust en Zee.

De Boer, V, & van der Jeugd H.P. 2007. Zomerganzen in het Deltagebied in 2007. SOVON monitoringrapport 2007/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Deltavogelatlas, www.deltavogelatlas.nl

Grontmij 2007. Inrichtingsplan Spuimonding West. In opdracht van Delta Natuur. Rapport 99078713-Cammaert/KW.

Janssen, J.A.M. & J.H.J. Schaminée, 2003. Habitattypen; Europese natuur in Nederland.

LNV, 2006. Natura 2000 gebied 109- Haringvliet. Werkdocument Natura 2000 aanwijzingsbesluit.

LNV 2000. Besluit aanwijzing speciale beschermingszone Haringvliet in het kader van de Vogelrichtlijn.

SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, KNNV Uitgeverij / Naturalis / EIS-Nederland.

Strucker, R.C.W., Hoekstein, M.S.J. & P.L. Meininger, 2004. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2004 met een samenvatting van 2003. Rapport RIKZ /2005.016.

Van Dijk, A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project. Tweede, aangepaste druk. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen

Van de Kam, J., B. Ens, T. Piersma & L. Zwarts, 1999. Ecologische atlas van de Nederlandse wadvogels. Schuyt & Co, Haarlem.